

Subjekt - a zdroj „energie“

Termín „energie“ má vsutku podivný původ; jeho autorem je Aristotelés, ale termín prozrazuje zvláštní Aristotelův respekt k Démokritovi, přesněji k některým jeho myšlenkám a postupům. A právě tak prozrazuje kritickou distanci vůči Platónovi, konkrétně vůči jeho „demiurgovi“ z Timaiia. A ovšem nelze pominout ani to, že jak v odmítavém odstupu proti myšlence prabožského řemeslníka, který ke svému „materiálu“ přistupuje zvenčí, tak v akceptaci myšlenky „dělení“ (až „rozsekávání“) na nejmenší kousíčky zůstává Aristoteles nějak na půl cestě a tudíž vlastně na rozpacích. Zatímco Démokritos (a Leukippos) rozsekávají každou „věc“ (skutečnost) vsutku až na tak malé kousky, že je už dále dělit či rozsekávat nelze, Aristoteles nám nic bližšího o velikosti toho, co v daném případě působí nějaké „dílo“ (ERGON) zevnitř, neříká. Přesto nemůže být pochyb o tom, že onu ENERGEIA musí nějak dělit, protože ERGA jsou mnohá, velice různá a také různě veliká. Tak již zde zůstává předčasně stát; ale jde zejména o to, kde se vlastně ta ENERGEIA bere: je to jedna z tzv. ARCHAI? Vše by tímto směrem ukazovalo: jde vlastně o Platónova demiurga, ovšem rozparcelovaného na jednotlivé - nejspíš samostatné - „jednotky výkonu“ (že musí jít o jakési sjednocené kousky, tedy „jednotky“, se zdá být zcela nevyhnutelné). V Timaiově výkladu představují „ideje“ jednu ARCHÉ, ovšem vnitřně nesjednocenou (vždyť některé ideje se s některými jinými prostě vylučují), zatímco jinou takovou ARCHÉ je „beztvarý tok“ (zároveň jeden ze zdrojů pohybu a tedy času). Třetí ARCHÉ představuje již zmíněný demiurg, který je možná druhým zdrojem pohybu (a snad i času), zejména však zdrojem aktivity (neboť „beztvarý tok“ žádné aktivity schopen není). Vytýká-li Aristoteles myšlence demiurga mytičnost, musíme se tázat, oč méně mytická je myšlenka ENERGEIA, která jen rozsekává demiurga na jednotlivé malé části.

(Písek, 060114-1.)